

Розуміння тексту як основа соціально-мовленнєвої компетентності особистості

Уміння і навички, що формуються в процесі усвідомленого читання, мають загально-навчальний характер. Це засіб засвоєння практично усіх навчальних предметів, саморозвитку і самовираження особистості дитини. Читання завжди пов'язане із розумінням, що спрямоване на з'ясування сутності предметів і явищ дійсності, встановлення їхніх істотних зв'язків та відношень.

Вивчення проблеми розуміння здійснювалося за різними напрямками. За Л. С. Виготським, розуміння є неодмінною умовою і передумовою усвідомленого засвоєння знань. Структуру акту засвоєння (сприйняття — розуміння — осмислення — закріплення — застосування) вчений розглядає і як обов'язковий етап виникнення нового знання, і як сполучну ланку включення нових знань у систему існуючих.

Г. С. Костюк процеси розуміння ототожнює із процесами мислення. Якщо розуміння розглядати як мету, то на її досягнення спрямована робота думки. Розглядаючи розуміння як процес, вчений пов'язує його з процесом мислення.

Інші вчені процес розуміння трактують як системний феномен, що охоплює інші когнітивні процеси та особистісні характеристики, зокрема, пам'ять, мову і мовлення, уяву тощо. (Л. С. Виготський, А. О. Смірнов, М. О. Рубакін, Р. М. Боскіс, Ю. К. Корнілов, Т. В. Розанова, Л. І. Фомічова).

Розуміння як опосередкований аналітико-синтетичний процес, що включає виділення «смилових віх» і об'єднання їх у єдине ціле розглядають А. А. Смірнов, А. Н. Соколов.

Л. П. Добраєв визначає розуміння як осмислення продуктів опосередкованого і узагальненого віддзеркалення зв'язків, як процес і як результат пізнавальних процесів.

А. А. Брудний досліджує розуміння з точки зору функцій – когнітивної, регулюючої та ідеологічної, які воно може виконувати. Когнітивна функція полягає в організації розрізнених знань у систему. Регулююча – у прогнозуванні наслідків власних дій, на основі знання норм і правил поведінки. Ідеологічна – у породженні переконань, пов'язаних з політичним життям суспільства.

О. В. Антонов дотримується думки, що розуміння – це специфічний пізнавальний процес. Він спрямований на створення системи концептів і образів, що поєднують у собі власне продукт цього відбиття з відповідними елементами особистих знань.

Сучасні психолого-педагогічні досягнення покладені в основу цілісної концепції розуміння тексту. Передумовою її створення є теорії мовної свідомості (Є. Ф. Тарасов), теорії текстової домінанти (О. І. Новіков), моделей розуміння (Г. І. Ісенбаєва, Н. П. Пешкова, Д. В. Псурцев).

Коло наукових інтересів О. О. Леонтєва, І. Ф. Неволіна, В. П. Беяніна охоплює вивчення смислу, осмислення, смислового поля, смислових зв'язків тексту. Розуміння тексту вчені досліджують через процес перетворення мовлення в смисл, який за ним стоїть.

За висновками Н. Акімової, процес розуміння тексту відбувається від найпростішого рівня – сприймання, до вищого рівня – емоційна ідентифікація й усвідомлення змісту прочитаного. Процес і результат розуміння залежать як від суб'єктивних факторів (досвід реципієнта, його суб'єктивний стан на момент рецепції, культурний та історичний контекст), так і від об'єктивних факторів (текстові або смислові доміанти).

Проблему розуміння тексту Н. В. Чепелева трактує як діалог, форму спілкування суб'єктів комунікації, опосередковану матеріальним носієм – текстом. В ньому закладена програма комунікативно-пізнавальної діяльності читача, що регулює процес взаємодії з автором і сприяє адекватному розумінню тексту. Розуміння може відбуватися на двох рівнях. Структурний (значеннєвий) характеризується відновленням смислу, що закладено у текст його автором. Смисловий рівень розглядається як процес трансформації змісту вихідного тексту в іншу знаково-смислову систему, тобто його переосмислення реципієнтом.

Отже, розуміння тексту – це специфічний пізнавальний процес, засвоєння та породження смислів, основними характеристиками якого є відновлення смислу вихідного повідомлення та синтез нового смислу.

Список літератури

1. Загальна психологія: підручник / за заг. ред. С. Д. Максименка. Вінниця: Нова книга, 2004. 704 с.
2. Немов Р. С. Психологія. М: Просвещение, 1995. 500 с
3. Степанов О. М., Фіцула М. М. Основи психології і педагогіки: навчальний посібник. К: Академвидав, 2005. 520 с.
4. Цимбалюк І. М. Психологія. К.: ВД “Професіонал”, 2004. 304 с.